

YERELLEŞME VE YEREL DEMOKRASİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA YEREL KATILIM

Yrd. Doç. Dr. Özgür ÖNDER
Dumlupınar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
oonder@dpu.edu.tr

ÖZET

Yerelleşme, yerel demokrasi çerçevesinde katılım kavramını önemli hale getirmektedir. Yerel katılım, yerel yönetim ve yerel demokrasi kavramlarının ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. Yerel demokrasi, temsil dışında katılımı da gündeme getirmiştir. Çünkü günümüz toplumları kamusal karar süreçlerinde daha fazla ve daha etkin yer almak istemektedir. Katılım, yerel hizmetlerin üretilmesinde halkın istek ve taleplerinin karşılanmasını sağlar. Bununla birlikte kamuoyu denetimini de gerçekleştirir. Dolayısıyla yerel demokrasinin güçlendirilmesinde yerel katılım önemli bir argümandır. Bu makalenin amacı, yerel halkın karar süreçlerine katılımını ve bu katılımın yerel demokrasiye olan katkısını incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Demokrasi, Yerel Katılım, Karar Verme.

LOCAL PARTICIPATION IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING DECENTRALIZATION AND LOCAL DEMOCRACY

ABSTRACT

Decentralization makes the concept of participation important within the frame of local democracy. Local participation, local government and local democracy should be seen as inseparable parts of this concept. Local participation has also brought forward the notion of participation besides representation. Because, today's societies are more involved in taking part in public decision making process. Participation provides the fulfillment of demands of public during the production of local services. Besides, participation executes the public supervision. Therefore, local participation is an important argument. The purpose of this article to examine the participation of local public in decision-making processes and its contribution to local democracy.

Keywords: Local Democracy, Local Participation, Decision-Making.

1. Giriş

Yerelleşme ve yerel demokrasi, günümüz yönetim ve siyaset anlayışının değişim dinamiğinde önemli bir yere sahiptir. Sadece temsili öne çıkaran demokratik siyaset tarzı artık sürdürülebilir olmaktan uzak olarak görülmektedir. “Temsili demokrasi krizi”¹ olarak da tanımlanan bu durumun yerelde aşılabilmesi için birçok tartışma yaşanmakta, yeni yaklaşımlar öne sürülmektedir. Temsili demokrasinin, toplumların yönetim sorunlarına çözümler üretmede yetersiz kalması hatta “kriz” içinde olduğunun ileri sürülmesi karşısında yerelleşme, yerel katılımın genişletilmesini teklif etmektedir.

Küreselleşmenin harekete geçirdiği yerelleşme olgusu, yerelde kamu hizmeti üreten mekanizmalar ile bundan yararlananlar arasındaki mesafeleri azaltmayı ve toplumu da karar süreçlerine dolaylı/dolaysız dahil etmeyi dolayısıyla katılım kavramının nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesini öne çıkarmaktadır. Katılımın artması yerel yönetimlerin demokratikleşmesine de katkıda bulunabilecektir. Oldukça karmaşık bir sürecin içinden geçerken görece daha belirgin olan; klasik yönetim ve siyaset anlayışının sahip olduğu karar verme süreçleri ve ilişkilerinin katılımı, demokratikliği ve hesap verilebilirliği öne çıkaran adem-i merkeziyetçi bir yönelime girdiğidir. Dolayısıyla yerelleşme ve katılımın somut yansıma alanı olarak yerel yönetim/demokrasi kavramı/olgusu önemli hale gelmektedir.

Halkın katılımını belli periyotlarla yapılan seçimlerle sınırlı tutmanın ne kadar yanlış olduğu, katılımsızlıktan dolayı siyasetin ve yönetimin yozlaştığı, topluma yabancılaştığı günümüz siyaset ve yönetim bilimcilerinin üzerinde durdukları önemli konular arasında yerini almıştır. Katılımcı demokrasi tartışmalarının yoğunluk kazandığı nokta da burasıdır. Schmidt’in de vurguladığı gibi; temsilin katılımı tahrip edeceği ve dolayısıyla da demokrasinin temellerinin yok olacağı düşüncesini savunan katılımcı demokrasi taraftarları, oy hakkına sahip olan kesimlerin kapsamını genişletmek ve bu bağlamda kamusal işlerle ilgili karar verme sürecine katılımı artırıp yaygın hale getirmek isterler. Bunun için de toplum, siyasetin dışına veya uzağına itilemez. Çünkü katılımcı demokrasinin ortalama vatandaş modelinde; katılım sağlayacak vatandaş bu konuda yetenekli veya karar sürecindeki örgütler eliyle ehliyetli kılınmıştır. Böylelikle katılımcı demokrasi, katılımsızlığı ve yabancılaşmayı getiren geleneksel liberal temsili demokrasiye karşı da bir duruş sergiler (Schmidt, 2001:164-67). Halkın siyaset ve yönetime yabancılaşmasının ardında bir çok neden yatmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: halkla karar organları arasında katılımı sağlayacak bağlantılarda kopukluğun bulunması, kamusal tercihlerde halkın ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alınmaması, yerel hizmetleri oluşturan mekanizmaların halkın çok uzağında oluşturulmuş olması, iletişim sorunları, denetim ve bilgilendirme sorunları, hizmetin geri bildiriminde yaşanan sorunlar vb.

¹ “Temsil krizi” ya da “temsili demokrasi krizi”nin, son dönemde (1970’lerle birlikte) özellikle gelişmiş ülkelerde bir sorun olarak belirmeye başladığı iddia edilmektedir. Aralarında R. Dahl’ın da olduğu düşünürler, siyasal katılım düzeyinin düşme eğilimine girdiğine ve demokratik kurumlara olan güvenin giderek azaldığına işaret etmektedir. Bkz. Gencay Şaylan, *Temsili liberal demokrasinin önlenemez krizi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008, 23-29.

Makale, tüm bu sorunlara çare olarak sunulan katılımı, yerelleşme dinamiğinden bağımsız olmadan yerel karar verme sürecinin önemli bir parçası olarak ele almaktadır. Katılımı, etkin ve verimli olarak yerel demokrasilerde gerçekleştirmenin daha mümkün olması, çalışmanın hareket noktasını oluşturmuştur. Dolayısıyla yerel halkın denetim ve gözlem gücünü de içinde taşıyan yerel katılım, makalede yerel demokrasinin güçlendirilmesi bağlamında incelenecektir.

2. Yerelleşme ve Yerel Demokrasi

Küreselleşme, paradoks gibi gözükken bir şekilde yerellik ve yerelleşme olgularının da gelişimine katkıda bulunmuş hatta bunlarla paralel bir gelişim göstermiştir. Bu bağlamda yerelliği küreselin zıddı olarak değil doğal bir sonucu görmek mümkündür. Yerelliğin en önemli boyutu; siyasal/örgütsel yapılanmalarda ortaya çıkardığı değişim çerçevesinde demokrasi ve temsil sisteminde niteliksel değişimlere neden olmasıdır. Dolayısıyla değişime kapalı yapılar/kurumlar/anlayışlar bu eğilimler karşısında dönüşüm geçirmekte ve yerini adem-i merkeziyetçi, güçlü yerel yönetime ve demokrasiye bırakmak durumunda kalmaktadır (Görmez, 2005:13-17).

Bu dönüşümün dinamiğini yerelleşme oluşturmakta ve demokrasiyi de yerelde işler hale getirmektedir. Görmez'in de ifade ettiği üzere; yerel yönetimlerle demokrasi arasında yakın bir ilişki olduğu söylenegelmiştir. Yerel kavramı demokrasi ile birlikte daha anlamlı hale gelmektedir. Bu çerçevede yerel yönetimler, insanın özgürleşmesinde, demokrasi eğitimi almasında ve doğası itibariyle demokratikliğe yatkınlığı noktasında birincil kuruluşlardır (Görmez, 1997:62). Yerelliğe yeterince önem vermeyen bir demokrasi temelde büyük problemlerle karşı karşıya kalabilir. Günlük hayata dair ve kendisini ilgilendiren çok küçük sorunlarda bile görüşüne başvurulmayan halk, "...seçim günü kendisinin ve ülkesinin kaderini elleri arasında taşıyacak kişileri seçmede son derece [yetkin] sayılacaktır. Oysa deyim yerindeyse vatandaşlar için bir çeşit siyaset okulu olan yerel yönetimleri tam olarak işletip katılımı bu noktada sağlayamayan bir demokrasi alt yapısız bir biçimden ibaret olacaktır. Böyle bir demokrasi ise en küçük sallantıda yıkılacak ya da önemli zararlara uğrayacaktır" (Türkbağ, 2002:66). Demokrasi olmadan yerel demokrasinin söz konusu olamayacağını belirten Keleş'e göre bir ülkede demokrasiyi tüm kurum ve kurulları ile yerleştirmeden yerel demokrasi gerçekleştiremeyeceği gibi "sistemin bütünü işlerlik kazanmadıkça onun alt sistemlerinin gereği gibi işlemesi beklenemez" (1995:69).

Yerelleşme ile demokrasi arasında anlamlı ilişkilerin kurulması yerel demokrasi kavramının açıklanmasını gerektirir. Yerel demokrasi, her bir toplum için en iyi geleceğin öngörülmesi ve sağlanması, ortak bir uzlaşma ortamının oluşturulması, ortak ihtiyaçların belirlenmesi, çözüm programlarının gerçekleştirilebilirliğinin göz önüne alınması şeklinde de açıklanabilir (Sivrekli, 2001:31). Yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki ilişkinin temel dayanağı "kendi kendini yönetme ilkesi"dir. Kendi kendini yönetme ilkesi katılımı da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla demokrasinin işlerlik kazanması ve sürdürülmesi, halk katılımının artırılması ile mümkün olabilmektedir (Görmez, 1987:133-34). Yerel yönetimlerin temelinde, yerel demokratik değerler bulunur. Bu değerler, yerel halkın kendilerini ilgilendiren konularda özgür ve demokratik bir yönetim gerçekleştirmelerini öngörür (Sivrekli, 2001:33). Demokratikleşme iddiasında olan her ülkenin öncelik sırasını yerel yönetimlerin geliştirilmesine vermesi ve halkın elden geldiğince fiilen buralarda görev almasına çaba

sarf etmesi gerekir. Neticede bu işlevi yerine getirmesi istenen yerel yönetimlerin özgür, bağımsız ve iktidar sahibi olması gerekir (Türkbağ, 2002:67). Burada demokratiklik unsuru; toplumdaki tüm kesimlerin kendi sorunlarına çözüm bulmak adına yönetimde temsil edilmesini ve yönetime halk katılımının sağlanmasını içerir. Yerel demokrasi ile iç içe bulunan yerel yönetimlere demokratikliği kazandıran unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür (Özer, 2000:135): yerel halkı temsil eden organlar aracılığıyla karar alma yetkisi, yerel yönetim kuruluşlarının kararlarına halk katılımı ve denetimi, yerel halkın bilgi edinme hakkı. Temsil, katılım, denetim ve bilgi edinme hakkı gibi unsurlar, yerel yönetimlerin demokratikleşmesinde önemli bir işlerliğe sahip olurken yerel demokrasinin gerçekleştirilebilme hedefinde de önemli hale gelmektedir. “Yerel yönetimlerin organlarının bağımsız oluşumu, bu organların bağımsız karar alma yetkisine sahip olabilmeleri ve bu kararları bağımsız uygulayabilmeleri, halkın bu kararlara katılabilmesi ve kararları etkileyebilmesi ve mali bağımsızlık” sözkonusu hedefin gerçekleştirilmesinde ana unsurlar olarak görülmektedir (Görmez, 1997:196). Sonuçta yerelleşme ve yerel demokrasinin yerleşmesinde her unsur önemli ve vazgeçilmez olsa da yerel katılımın diğerlerinden farkı, yerel halkın demokrasinin temel dayanağı olarak aktif bir katılımcı konumuna erişmesidir.

3. Yerel Karar Süreçlerinde Katılımın Önemi

Klasik kamu yönetimi karar süreçleri uzun bir dönem kendi iç yapısında kapalı devre çalışmıştır. Merkezîyetçi, hiyerarşik, gizliliği esas alan, topluma duyarlı olmayan, aşırı kuralcı esaslara dayalı çalışan kamu yönetimi, katılıma imkan vermeyen doğasıyla, yönetilenleri karar verme mekanizmalarının uzağında tutmuştur. Özellikle azgelişmiş ülkelerde, devlet karşısında bireyin zayıflığı, bireyin devletten korkmasına, ona karşı yabancılaşmasına ve depolitizasyonuna neden olmuştur (Görmez, 1987:134). Bu yönetim tarzı, demokratik siyasetin doğasına aykırıdır. Hâlbuki “egemenlik halka dayandırıldığına göre, olası her türlü yöntemle halkın düşüncelerinin öğrenilmesi ve değerlendirilmesi anayasal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkar. Eski Yunan’dan beri, yurttaş olmanın biricik ölçütü, yurttaşın kamusal eylem ve işlemlere katılabilmesi ve söz sahibi olabilmesidir” (Çukurçayır, 2000b:212). Her ne kadar demokrasinin kabul edildiği sistemlerde seçimler, toplumun iktidara kimin geleceğine karar vermesi anlamına gelse de, bunun katılımcı yönetim açısından yeterli olmadığı da sıkça ifade edilmiştir.

Katılım, toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında, durumlarını, tutumlarını, davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Bunu sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret görmek, demokrasi için çok da doğru değildir. Katılma, basit bir meraktan, yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir faaliyet alanını kapsar (Kapani, 1998:140). Kalaycıoğlu, katılımın, birey ile otorite arasında bir bağın oluşumunu sağladığını, siyasal otoriteyi etkileyen bu bağın kişiden kaynaklandığını belirtir ve şu tanımları verir: “Amaçlı siyasal karar alma mekanizmasını etkilemek olan, otonom olarak bir yöntemi benimseyip bunu uygulayan herkesin faaliyeti siyasal katılımdır” (1983:10). Esat Çam ise, katılımı; “siyasal sistem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararları etkilemeyi amaçlayan eylemler bütünüdür” (1994:169) şeklinde tanımlamıştır. Burada dikkati çeken nokta, katılım eylemlerinin yasal ya da yasal olmayan, örgütlü ya da örgütsüz, sürekli ya da süreksiz, başarılı ya da başarısız tüm iradi eylemler olarak kabul edilmesidir.

Katılım, ulusal ve yerel anlamda siyasete/yönetime katılma, geniş bir bakış açısıyla ise karar, uygulama ve denetime katılma olarak düşünülebilir. Özbudun'un (1975:1) konuya yaklaşımı; vatandaşların, merkezi veya yerel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı ya da başarısız eylemlere girişmeleri şeklindedir. Kurthan Fişek, bir yönetim bilimci olarak siyaset bilimcilerden farklı bir ayrıma gider. Fişek, yönetime katılmayı siyasal katılmadan ayırır ve ilkinin daha geniş bir kavram olduğunun altını çizer. Bu çerçevede yönetime katılma; kararlara katılma, uygulamaya katılma ve denetime katılma olmak üzere üç boyutlu bir süreci içerir. Burada kararlara katılma, yönetime katılmanın temel göstergesidir. Çünkü bu olmadığı takdirde diğer ikisi işlevsiz kalacaktır (Akt. Alkan, 2000:58).

Yerel katılım anlayışı; az ya da çok bu üç boyutu da içinde barındırır. Özellikle yerelleşmenin ivme kazanması ile yerel halkın, yerel karar verme süreçlerine daha fazla dahil olma ve yerel yönetimleri denetleyebilme imkanı genişlemektedir. Sonuçta yerel demokrasi; yereldeki "halkın karar süreçlerine doğrudan ya da temsilcileri vasıtasıyla etkin katılımı olarak" tanımlandığına (Görmez, 1997:196) göre, geleneksel yönetim anlayışının yerelde yaşadığı değişim, karar süreçlerine katılımın artırılması yönünde olmaktadır.

Yerel katılımın önemi, uluslararası metinlerde de belirtilmiş ve yerel demokrasinin gelişimine katkısı vurgulanmıştır. Yerel demokrasinin evrensel ilkelerini belirleyen "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"nda, insan haklarıyla ilgili diğer uluslararası belgelerde de kabul edilen yurttaşların kamusal etkinliklere katılma hakkının, Avrupa Konseyine üye tüm devletlerce paylaşılan bir demokratik ilke olduğu belirtilmekte ve yerel yönetimlerin demokratik rejimin temel kuruluşlarından biri olduğunun altı çizilmektedir.

Demokraside siyasal gücün var oluş nedeni; her türlü eylemin beraberce, ortak düzenlenmesinden kaynaklanır. Bireyin siyasal topluma katılımı her iki tarafın da (hizmet sunan ve alan) faydasıdır. Katılımın en kolay, etkin, verimli ve sağlıklı olduğu alan yukarıda da ifade edildiği üzere yerel yönetimlerdir (Türkbağ, 2002:64). Demokratik terbiye kuruluşları olarak yerel yönetimler, merkezi yönetim karşısında halkın sesini kolaylıkla duyurabildiği kurumlar olmuştur. Çünkü demokratik katılımın yereldeki işleyişinin, halkın yerel karar organlarını seçmesinden, merkezi idareden bağımsız karar vermek için gerekli yerel demokratik ilkelerin uygulanmasına zemin hazırlanmasına kadar birçok ihtiyacı karşılayabildiği görülmektedir (Çelik & Usta, 2012:432). Bu bağlamda yerel halk, göreceli güçsüzlüklerini ve merkezi yönetimin başarısızlıklarını da dikkate alarak, farklı katılım yolları ile yerel karar verme mekanizmasına katılmak istemektedir. Yerel düzeyde gerçekleştirilebilecek halk katılımı, toplumdaki kopuk bir yönetimin sakıncalarının ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir (Görmez, 1987:134, 137). Halk katılımı gerçekleşmediği sürece yönetilenin yönetime, siyasi ve yönetsel otoriteye karşı acizliği devam ettiği gibi, alınan kararlarda da halkın talepleri gözönüne alınmayacak, kamuoyu denetimi eksik kalacak, yerel hizmetin üretiminde nitelik ve nicelik boyutu ihmal edilecektir.

4. Yerel Katılım Yolları

Yerel platformda vatandaşların kendilerini ilgilendiren konulara aktif katılımının sağlanmasından hareketle, halkın karar alma konusunda istek ve görüşlerinin dikkate alınmasına yardımcı olacak yeni katılım alternatifleri sunulmaktadır (Çukurçayır, 2000b:213). Bu alternatifler arasında; klasik bir katılım yolu olan seçimler dışında, genel olarak sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük esaslı, kamuoyu yoklamaları, enformasyon kanalları, halk toplantıları, yurttaş kurulları ve halk konseyleri, yerel yönetim sayılabilir.

4.1. Yerel Seçimler ve Kamuoyu Yoklamaları

Kitle iletişim araçlarının belirlediği modern toplumlarda, seçim hem yönetenlerin yönetilenler tarafından seçilme aracı, hem de halkın siyasal karar alma sürecine katılma sürecidir. Vatandaş seçimin kendisine sunduğu alternatifleri ya onaylar ya da geri çevirir (Cotteret & Emeri, 1991:89). Vatandaşlık, kavram olarak bireyin devlet işlerine doğrudan katılabilecek yeterliliğe sahip olduğunun kabul edilmesidir. Dahası vatandaşın katılımının teşvik edilmesi ilkesi çerçevesinde kişiliğin geliştirilmesi, eğitimi, kamusal sorumluluk duygusunun güçlendirilmesinin sağlanmasıdır (DPT, 2001:120).

Kamusal sorumluluğa da katkısı olan seçimler, demokrasilerin gelişip serpiştiği dönemden itibaren hem klasik hem de vazgeçilemeyen bir katılım, başvuru yolu olmuştur. Seçimin herkesçe bilinen temel işlevi yönetilecek olanların temsilinin sağlanmasıdır. Ayrıca seçimle birlikte siyasi parti oluşumları doğar ve gelişir. Seçimin, yönetilenlerin ihtiyaçlarını uygulanması zorunlu kararlara dönüştüren bir katalizör olduğu görüşü son yıllarda seçimin geleneksel anlamından kaydığını iddia edenler tarafından savunulmaktadır. Seçim, yöneten-yönetilen arasında bir iletişim köprüsü olduğu gibi aynı zamanda politikaya verilen cevap ve bir ekibe de güvenin ifadesidir (Cotteret & Emeri, 1991:89-117).

Özerk bir kurumda yönetimin seçimle işbaşına gelmesi, yerel demokrasinin temel koşullarındandır. Demokratik ülkelerde yerel yönetim organlarının seçilmesi, gerçek bir yerinden yönetim sisteminin ana ilkesi sayılmaktadır. Yerel düzeydeki karar süreçlerinde yer alan tüm aktörlerin seçimle iş başına gelmesi öncelikle siyasi açıdan bir meşruiyet sorunu çıkmasını önler. Yerel seçimler, yerel yöneticilerin hizmet sunduğu halka hesap vermesi anlamına da gelir. Yerel seçimlerle dolaylı da olsa katılım sağlanır ve halk, denetim görevini yerine getirir. Ancak aşağıda da tartışılacağı üzere, temsil/katılım tartışmalarında yerel seçimler sadece yerel toplumun temsilcilerini belirler. Ancak yerel demokrasi sadece seçimlerle gerçekleşecek kadar yüzeysel bir alana sığdırılmaz. Görmez, bu çerçevede özellikle yerel karar organlarının seçimle gelip, seçimle gitmesinin yerel demokrasinin temel esaslarından biri olarak gerekli ancak yeterli olmadığının altını çizer (Görmez, 1997:72).

Yerel seçimler karar organlarının oluşumunu sağladığı gibi bu organların halkın nezdindeki geri bildirimini de yansıtır. Yerel halkın karar süreçlerine katkı ve katılım imkanlarını genişletmek ve geri bildirim almak için başvurulabilecek yöntemlerden birisi de “kamuoyu yoklamaları ile” toplumun nabzının tutulmasıdır. Kamuoyu yoklamaları, yöneten-yönetilen ilişkilerinde bir enformasyon sürecidir. Siyasi/yönetimsel otoritenin yönetilene sunduğu hizmetlerin olumlu mu olumsuz mu algılandığını ölçen bir kriter olan kamuoyu yoklamaları, belki doğrudan aktif bir katılım olmasa da yönetilene verilen değeri gösterir. Dahası hizmetlerin etkin ve verimli yapılmasını da

kolaylaştırır. Bu bağlamda hizmetin sunumunda kamuoyunun görüşünün öğrenilmesi, yönetim açısından bilgilenme, hizmet alanlar açısından ise katılım sayılabilir. Çukurçayır'ın ifadesiyle kamuoyunun eğilimlerine yönelik araştırmalar, yerel halkın yönetimin eylem ve işlemlerini izlemesine imkan verdiği gibi, yapılan hizmetlerin onaylanıp onaylanmadığının da tespiti anlamına gelir (Çukurçayır, 2000b:216).

Yerel seçim ve kamuoyu görüşünün alınması dışında yerel olarak yapılan halkoylamaları da yerel bir katılım olarak okunabilir. Yerel halkoylamaları, yerelde muhatap olunan konu ya da sorunlarda o yöre halkının görüşlerine başvurulmasıdır. Avrupa Konseyi'nin 1992'de kabul ettiği Avrupa Kentsel Şartı "yerel seçilmiş temsilciler, yalnızca genel bir yetkiye sahip olduklarından, özel bir sorun ve politika söz konusu olduğunda referanduma başvurmak durumundadır" ilkesini benimsemiştir (DPT, 2001:115). Bunun yerel boyutta farklı uygulamalara dönüştüğü ifade edilebilir. Ancak temel problematik, toplumun karar süreçleri üzerindeki etkisini artırma isteği olarak belirlenebilir. Hem ulusal anlamda hem de yerel anlamda halk oylaması, halkın tansiyonunu ölçen bir demokratik halk katılımıdır. Halkın en alt düzeyde yerel yöresinin ihtiyaçlarını, şikayetlerini, taleplerini aktardığı bu katılım türü hem doğrudan demokrasinin bir yansıması, hem de katılımcı demokrasinin örneklerinden biri olarak da ifade edilebilir.

4.2. Gönüllülük ve Sivil Toplum Kuruluşları

Gönüllülük, herhangi bir zorunluluk/yükümlülük olmadan toplumsal ihtiyaçları gidermeyi üstlenme olarak ifade edilebilir. Kavram, kamusal otoritelerin resmi, yasal ve hiyerarşik ilişkileri dışında bir anlam ifade eder. Geleneksel kamu yönetimi düşüncesinde karşılığı olmayan gönüllülüğün, yerelleşme bağlamında anlam ve önemi daha belirgin hale gelir. Yerelleşme süreci ile birlikte yerel karar süreçlerinin katılım boyutu da genişler. Özellikle yereldeki halkın sosyal sorunlara olan ilgi ve sorumluluk duygusu, gönüllü katılım faaliyetlerine ivme kazandırır.

Gönüllülük, devletlerin sosyal politikalarında ve toplumların yeniden biçimlenmesinde önemli etkilere sahiptir. Gönüllülük, katılımın sağlaştırılması, yerinden yönetimlerin desteklenmesi ve vatandaşa yönetimleri kontrol etme imkanı veren bir yapının oluşturulmasına yardımcı olur. Dolayısıyla demokrasinin yaşaması ve güçlenmesi için öngörülen önemli araçlardan biridir (Çukurçayır, 2000b:222).

Gönüllülük merkezli sosyal çalışmalar, daha etkili olarak örgütlü yapılarda kendini gösterir. Sivil düzeyde örgütlenme denildiğinde ilk etapta akla gelen gönüllülüğü merkeze alan sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, bireylerin siyasal yaşama katılımında siyasal partilerden sonra en önemli örgütlenmelerdendir. Günümüzün çağdaş demokrasileri, sivil toplum örgütlerinin sayısının çokluğu ve etkinliğiyle ön plana çıkmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin insanların siyasal yaşama daha fazla katılımlarını sağladıkları bir gerçektir (Erdoğan, 2000:20). Sivil toplumun, kendi kendilerini yönetme alışkanlık ve yeteneğine sahip olması gönüllülük ve demokrasi ile yakından ilgilidir. Kendi kendilerine yeterlilik ve kendi hayatının sorumluluğunu taşımanın önemini belirten Alexis de Tocqueville, insanların bu vasıfları kazanmasında gönüllü birlikteliklerin önemli rol oynadığına dikkat çeker. Uzunca bir süre kendi kendilerini yöneten topluluklar, merkezi otoritenin yetki ve hareket alanının kendi aleyhlerine olacak şekilde genişlemesine izin vermezler (Tocqueville, 1994:53).

Dolayısıyla STK'lar yerel kararlar üzerinde daha fazla etkili oldukça yönetimin demokratik hale gelebilmesine de yardımcı olacaktır.

Bireysel ya da örgütlü gönüllü katılımın yerel karar süreçlerine aktif/pasif katkısı yerel demokrasinin güçlendirilmesine hizmet eder. Meclis toplantılarında, kent konseylerinde alınan kararları takip eden bu örgütlü yapılar; etkileme, ikna, eleştiri vb yollarla yerel otoriteler üzerinde denetim görevini de yerine getirmiş olacaktır. Dolayısıyla bu işlevleri yerine getiren gönüllü yapılar, nihai anlamda ise yerelde demokratik bir yönetimin/kültürün oluşmasına katkıda bulunabilirler.

Enformasyon Kanalları

Yerel katılım, yönetim mekanizmalarındaki yerel halkla etkin bir enformasyon köprüsü kurması ile daha anlamlı ve işler hale gelir. Temsili demokrasilerde seçimlerin, çoğunluk kuralının ve azınlık haklarının korunmasının önemine dikkat çeken Hill, aynı zamanda, yöneten konumundakilerin kamuoyunu bilgilendirmesi gereği üzerinde durmaktadır. Katılım ile bilgilendirme arasındaki bu yakın ilişki, demokrasi teorisindeki haberleşme kanallarının önemine göndermede bulunur (Görmez, 1997:61).

Enformasyon kanallarının dilekçe ve bilgi edinme hakkı gibi resmi ve hukuki boyutu olabileceği gibi internet ve sosyal medya gibi resmi olmayan boyutları, dahası e-devlette olduğu gibi içinde uygulamayı da içeren bilgilendirme boyutları bulunmaktadır. Öncelikle dilekçe hakkı, vatandaşın istek ve taleplerini siyasal ve yönetsel karar organlarına iletmede kullanabileceği anayasal haklardanır. Vatandaş, dilekçe hakkıyla çıkarlarını yönetim karşısında savunur (Çukurçayır, 2000b:221). Bu hak, kamusal çıkarların korunması anlamına da gelir. Mesela vatandaşların kentsel alanın zarar görmesinden dolayı, kendisini doğrudan ilgilendirmese de yargı yoluna başvurabilmesi bu hakkın geniş düşünülmesi gerektiğini hatırlatır (Keleş, 1993:11).

Dilekçe dışında vatandaşların bilgi edinme hakkı da yerel katılımı ve dolayısıyla karar mekanizmalarını etkileyen siyasal/yönetsel bir gelişmedir. Geleneksel kamu yönetiminin gizlilik üzerine kurgulanmış işleyişi bilgi edinme hakkının gelişimi üzerine değişim geçirmek zorunda kalmıştır. Açıklık ve şeffaflık kavramlarıyla birlikte yükselen yeni yönetim düşüncesi yönetilenleri yöneten unsurlara karşı hak arayışına, denetime, bilgi edinmeye sevk etmektedir. Ayrıca "hizmetin gerekleri", "hikmet-i hükümet" gibi muğlak kavramlara dayalı olarak çalışan kamu yönetimi anlayışı bu hak arayışları karşısında başvurularını ikna edecek makul cevaplar vermek zorunda kalmaktadır.

Dilekçe ve bilgi edinme, siyaset bilimi ve yerel yönetimlerin alanında katılım ve karar verme süreçlerini etkileme olarak kendini gösterse de aynı zamanda idare hukuku alanında, biraz da teknik bir konu olarak belirir. Bu konudaki uluslararası gelişmeler demokratik bir kamu yönetiminin de önünü açacak tarzdadır. Mesela Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1977'de "Bireyin Yönetsel İşlemler Karşısında Korunması" başlıklı kararı katılımı ilgili bazı ilkeleri kabul etmiştir (Eroğul, 1999:164-65):

- Yönetilenin kendisini dinletme hakkı
- Yönetilenin bilgi kaynaklarına ulaşabilme hakkı
- Yönetilenin tüzel yardım görme ve tüzel olarak temsil edilme hakkı

- Yönetmel işlemlerin gerekçeli olmasının zorunluluğu
- Her yönetmel işlemdede, işleme karşı başvuru yollarının belirtilmesinin zorunluluğu

Bu ilkeler aslında toplumun yönetim süreçlerinden haberdar olma isteği anlamında katılımı kolaylaştırmaya yöneliktir. Avrupa Konseyi, burada idari işlemler karşısında toplumun/vatandaşın güçlendirilmesi anlamında hak kavramı üzerinden bir adım atmıştır. Bu bağlamda bir hakkın ihlal veya ihmal edilmesi, yönetenlerin eylem ve işlemlerinin hukuka aykırı olması, kamu yönetiminin kötü ve geç işlemesi gibi nedenlerle (Atay, 1999:76) yönetilenlerin şikayetlerini idari mercilere dilekçe ile-yargı yolu açık olmak üzere-iletmesi katılımcı demokrasilerde hayati öneme sahiptir.

Yerel katılım, sadece hukuki enformasyon kanalları üzerinden işlemez. Günümüzde katılım; bilgi teknolojileri üzerinden yoğun, karmaşık, bununla birlikte hızlı işlemektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, toplumsal, siyasal, yönetmel ve kültürel anlamda bir paradigma değişiminin önünü açmıştır. Dünyayı sanal ağlar üzerinden birbirine bağlayan internet sadece bilgiyi yaygınlaştırmamış aynı zamanda bireyin diğer bireylerle, toplumla, idareyle ve dünyayla olan sosyal ağlarını da genişletmiştir. Bu değişimin en sarsıcı etkisini siyasal ve yönetmel otoriteler hissetmiştir. Çünkü geleneksel olarak kamu otoriteleri; gizli, dışa kapalı, hiyerarşik, katılımsız, dar ilişkiler üzerine kurulu bir sistemi yürütmeye çalışmıştır. “Elektronik devrim” işte bu işleyişi değişime uğratmıştır.

Bilişim teknolojilerinin gelişiminin toplumsal, siyasal ve yönetmel etkileri geleneksel ve yerleşik düşünceleri önemli oranda dönüştürmektedir. Söz konusu etki özellikle de internetin katılımı kolaylaştırması ve yaygınlaştırması olarak tezahür etmektedir. Mesela sosyal medya, toplumun nabzının attığı yerler haline gelmiştir. Özellikle yerelde seçilmiş kişiler için bu sosyal platformlar; düşüncelerin, önerilerin ve eleştirilerin ortaya çıktığı sanal ortamlar olmaktan daha öte yerel kamuoyunun şekillendiği mekanlardır. Facebook ve twitter gibi sosyal medya araçları, toplumun karar verme süreçlerinin şekillenmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu teknolojilerin mobilize olması toplumun yerel yöneticilerle sürekli etkileşimini ve dolayısıyla da katılımını güçlendirmektedir. Açıkçası bilgi teknolojilerinin yönetmel ve toplumsal dinamizmi ayakta tutan bir tarafının olduğunu söylemek yerinde olur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin bir başka sonucu kamuyu da içine alacak şekilde genişleyen elektronik devlet uygulamaları olmuştur. E-devlet, yönetme ve yönetilme olgularının arasındaki doğal engellerin bilgi teknolojilerinin aktif kullanımı ile kaldırılmasını, en azından azalmasını sağlamayı amaçlar. (Kösecek & Karkın, 2004:97-98). Bilgi ve iletişim teknolojileri vatandaş-devlet kopukluğunu ve iletişimsizliği çözecek bir araç olarak görülmektedir. İnternet, siyasal ve yönetmel olarak katılımı artırma potansiyelini taşımaktadır (Akt. Yıldız, 2002:78). E-devlet uygulamaları sayesinde toplumun hemen hemen her kesimi düşünce, eleştiri ve önerileri hızla karar mercilerine iletebilmektedirler. Burada karşılıklı bir etkileşim ve işbirliği imkanı da doğmaktadır. İnternet ve iletişim teknolojileri; demokrasi, saydamlık ve hesap verilebilirlik yönünden karşılıklı etkileşim ve ilişkileri geliştirir. Demokrasinin esas ilkesi olarak katılım herhangi bir aracı olmadan gerçekleşmektedir (Kösecek & Karkın, 2004:102). Vatandaşın kamusal bilgilere kolayca ve hızlı ulaşabilmesi, bunları öğrenebilmesi, denetleyebilmesi, görüş ve önerilerini iletebilmesi mümkün hale

gelmektedir. Böylelikle seçilmiş ve atanmışlarla vatandaş direk temas edebilmektedir (Balcı, 2003:270).

4.3. Yerel Yönetişim Odağında Halk Toplantıları, Yurttaş Kurulları ve Kent Konseyleri

1980'lerden sonra yükselen “Yeni Sağ” düşüncesi geleneksel devlet ve kamu hizmeti anlayışını da içine alacak şekilde kamu yönetimini bir dönüşüm sürecinin içine sokmuştur. Yeni bir yönetim düşüncesini gündemine alan ve buna uygun teknikleri tartışmaya açan bu süreç yönetimden yönetişime geçiş olarak da ifade edilir olmuştur. Yönetişim, “toplumun daha karmaşık ve daha akışkan hale geldiği, hiyerarşik devlet kurumlarına daha az dayanan yeni yönetim metodları bulunması gerektiği ve nitekim devlet ile toplum ayrımının da bulanıklaştığı olgusu”yla (Heywood, 2006:145) yakından ilişkilidir.

Yönetişim, temsil krizlerini aşmaya yönelik bir girişimdir. Temsili demokrasi, merkezi hiyerarşik yönetim yapısı yerine karşılıklı etkileşimi amaç edinmiştir. Yönetişim, “bugüne kadar ayrı ayrı durduğu vurgulanan devlet-sivil toplum ikilisinin, birlikte sorumluluk alabileceği ve birlikte yöneteceği, denetlenebilecek bir sistemi” anlatmaktadır. “Yönetişim/governance” kavramı, merkezi anlayışın yerini katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yönetime bırakmayı amaçlar. “Bu yeni yaklaşım kapsamında yerel yönetimlerin, STK'nın ve diğer yerel ilgi gruplarının, uluslararası topluluk ve merkezi yönetimler tarafından ‘ortaklar’ olarak görülmeye başlanmış olması yeni bir dönemin başlangıcı olarak nitelenmektedir” (Göktürk & Kavili, 2000:239).

Katılım, ortaklıklar, yapabilir kılma ve karar alma sürecinin desantralizasyonu gibi önemli görüşler temel alındığı düşünülürse yönetişimde demokrasiyi geliştirmeye yönelik bir eğilimin olduğu da söylenebilir (Emrealp, 1998/2000:110). “Bu denli geniş bir katılımı kent sorunlarının tartışılması, hiç sonuç alınmasa bile başlı başına demokratik bir olaydır” (Toksöz, 1998/2000:112). Yönetişim sürecinin başarısı, karar verme süreçlerindeki etkinlik arayışlarını da belirleyecektir. Yönetişim ilkeleri olarak gösterilen; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, cevap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, etkinlik, eşitlik ve stratejik vizyon vb uygulamalar karar verme sürecini doğrudan etkilemekte (Özer, 2012b:479) ve değişime zorlamaktadır.

Yerel yönetişim, yönetişim sürecini yerel yönetimlerle etkileşim içinde ele alan bir kavramdır. Katılımın bir türü ve yönetimi olan ve Yerel Gündem 21 (YG21) süreciyle ortaya çıkmaya başlayan yerel yönetişimde; bireyler, STK'lar, muhtarlar, kurumlar, çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar, özürülüler, öğretmenler, seçilmişler, dernekler, sendikalar ve vakıflar olmak üzere birçok aktör rol alabilmekle birlikte (Toksöz, 1998/2000:112), yerel yönetişim daha çok bir sürece tekabül edecek şekilde yerel idare, sermaye ve yerel sivil toplum kuruluşları olmak üzere üçlü bir ittifak yapısının doğuşunu anlatır (Akt. Koyuncu, Coşkun, 2003:299).

Geleneksel yerel yönetim düşüncesinde; yerel yönetimler yerel nitelikli kamu hizmetleri üretirken yerel topluluklar bu hizmetleri alan konumundadır. Yani hizmeti alanlar edilgen bir pozisyona sahiptir. Halbuki yerel yönetişimin harekete geçirdiği dönüşüm sürecinde yerel kesimler yerel kamu hizmetlerinin tasarımında, yönetiminde

ve denetiminde etkin roller üstlenmeye ve yönetim mekanizmasına katılma taleplerini yoğunlaştırmaya başlamışlardır (Özer, 2012a:449).

Yerel yönetişimde katılım; halk toplantıları, yurttaş kurulları ve kent konseyleri gibi yollarla gerçekleştirilir. Halkın yönetimle ilgili bilgilendirilmesinin ve yönetimin işlemlerinin yöneticiler, uzmanlar ve halk tarafından tartışılmasının sağlandığı halk toplantıları katılımın önemli bir evresidir. Halk toplantıları, vatandaş-yönetim arasında bilgi akışının sağlıklı bir biçimde yürütmesine hizmet eder. Yerel sorunlar yanında halkın önerilerinin değerlendirildiği bu toplantılar, yerel demokrasiye katkı sağladığı gibi, hizmetin kalite ve etkinliğini de arttıracaktır (DPT, 2001:117). Belediye başkanlarının kurmaylarıyla beraber katıldığı bu halk toplantılarında halkın dile getirdiği sorunlar, talepler, istekler ve şikayetler dinlenerek bunlara karşı alınacak tedbirler görüşülmektedir. Belediyelerin katılım açısından yaptığı bir başka girişim de muhtar toplantılarıdır. Yerel halkın sorunlarını en iyi bilen muhtarlarla belli periyotlarda yapılan toplantılar sorunların çözümünde önemli bir işlevi yerine getirmektedir (DPT, 2001:118).

Yurttaş Kurulları, toplumda ihmal edilmiş gruplar olarak nitelenen; yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve yabancıların yerel düzeyde karar oluşturma süreçlerine katılmaları amacıyla oluşturulmaktadır. “Kurul üyeleri, belirtilen toplumsal grupların içinden seçilmekte ya da grupların temsilcileri seçilmekte ve bunlar karar alma süreçlerine dahil edilmektedir. Kurullar, yalnızca danışmanlık işlevi görürler, yönetimin yerine geçip karar veremezler. Ancak, yönetimi etkileme güçleri yüksek olan oluşumlardır” (Çukurçayır, 2000b:215).

Kent yönetiminin gözetiminde ve desteğinde çalışan bu kurullar, farklı toplumsal kesimlerin kent yönetimine sorunlarını iletebilmesi ve ayrıca bu kesimlere kent yönetiminde temsil edildikleri duygusunun kazandırılması, yabancılaşmalarının önlenmesi amacıyla oluşturulurlar. “Özel ya da kamusal çeşitli kurum ve kuruluşların temsilcileri, enstitüler, siyasi partiler ve çeşitli sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek bir uzman eşliğinde katılımcı ve demokratik bir planlamayı gerçekleştirebilirler. Çıkan sonuçlarda hem yerel meclisler hem de yönetimler için yönlendirici tavsiye olarak değerlendirilebilirler” (Çukurçayır, 2000b:215).

Son dönemde yaygınlaşan kent konseyleri, seçilmiş yerel karar organlarının çalışmalarına halkın katılımını ve denetimini sağlamak adına en alttaki yerel yönetim biriminden yukarıya doğru örgütlenen ve uzman/demokratik kitle örgütlerinin vb katılımını da ihmal etmeyen dinamik yapılar olarak etkin bir çalışma ortamı oluşturabilmektedir. Kent konseyleri, gerek kentin gerekse de kent yönetiminin her türlü etkinlik ve uygulamalarını izlemekte, bu çerçevede raporlar hazırlayıp kamuoyuna sunmakta ve sonuçta bir tartışma ortamı oluşturarak yerel sorunların çözümüne ve ileriye yönelik tasarımlara katkı sunmaktadır (Yaylı, 2012:179). Katılımı odağına almış bu tür yerel nitelikli yapıların nihai anlamdaki en hayati katkısı yerelde demokrasinin kurumsallaşması ve içselleştirilmesi açısından önemli işlevleri yerine getirebilecek bir potansiyele sahip olmasıdır (Çukurçayır & Eroğlu, 2008:216).

5. Katılımcı Karar Süreçlerinin Yerel Demokrasinin Güçlenmesine Katkısı

Yerel demokrasi, katılımı birlikte anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla yerel demokrasinin güçlendirilmesinde en önemli kriter, yerel halkın yerel kararların

oluşumuna katkı derecesidir. “Yerel halk, yerel kararların oluşumuna ne kadar fazla katılabiliriyorsa yerel demokrasi o denli gelişmiş demektir” (Yaşamış, 1993:19). Yerel katılım, karar verme süreçlerinden denetime kadar katkı derecesini arttırdıkça yerel demokrasi de iç dinamiklerini sağlamlaştırmış olur. Bu dinamiklerin özünü ise yerel halkın görüş ve talepleri oluşturmaktadır.

Yerel katılım, hem araç hem de amaç yönüyle yerel demokrasi üzerinde etkiye sahiptir. İhtiyaç duyulan yerel bir hizmetin toplumsal talebe dönüştürülmesinde olduğu kadar siyasal sistemin meşruiyeti açısından da bu kavramın demokrasi içinde yaşatılabilmesi mümkündür. Yerel katılımın araçsal boyutunu, bu taleplerin yönetim mekanizmasına iletilip onu etkileyebilmesi oluşturur. Burada katılım; hukuki, siyasi ve idari süreçler çerçevesinde gerçekleşir. Katılımın yerel kararların yönünü ve içeriğini değiştirebilecek potansiyele ulaşması, yerel siyasetin de gücünü gösterir. Dolayısıyla yerel demokrasi diye ifade edilen olgu, gerçekte yerel bir siyaset arenasıdır. Çünkü örgütlenmiş yerel topluluklar, bu siyasetin bir parçası olarak toplumsal ihtiyaçları dile getirirler. Yerel katılımın amaç boyutu, bu kadar somut işlemez ama yerel demokrasinin yerleşmesi ve gelecekte de sürdürülmesinde soyut bir çağrışım yapar. Demokrasinin yerelde temsille birlikte katılımı da içermesi siyasal meşruiyete, dolayısıyla toplumsal barış ve istikrara da katkıda bulunur.

Yerel katılım, hukuki, siyasi ve idari bir süreçte gerçekleşse de bu katılım herşeyden önce siyasal kültür sorunudur. Demokratik bir siyasal kültüre sahip olmayan toplumlarda vatandaşın katılım imkanları arttırılsa da bu katılım biçimsel olmaktan kurtulamaz. Dolayısıyla kültürel sorunların kağıt üzerinde çözülemeyecek kadar karmaşık olduğu hesaba katılmalıdır. Çalışmanın asıl ilgi alanından kopmadan şunu da ifade etmek gerekir ki, yerel katılım siyasal kültürle ilgilidir ancak katılımı sağlayacak yol ve yöntemlerin önü de açık tutulmalıdır. Buradaki neden-sonuç ilişkisi her zaman doğrusal işlemeyebilir. Diğer bir deyişle yerel katılımın geliştirilmesi, demokrasi kültürünün toplumda yerleşik hale gelmesine de etkide bulunabilir. “Yurttaşlar ancak [katılım ile] yurttaş sorumluluğunun bilincine varabilir; farklılıkları hoşgörmeyi ve onlarla baş etmeyi öğrenebilir; zıtlama ve çelişki değil, işbirliği ve uzlaşmaya yönelik bir tavır içine girebilirler. Bu modelde, yurttaşlığın tanımı açıkça eylemcidir; siyasal etkinin anahtarının katılım, tartışma, oy verme ortamları ve siyasal eşitliğe yönelme olduğu ifade edilir” (Göymen, 1999:72).

Yerel sorunlara duyarlı toplumsal kesimlerin artışı ve katılımı, karşılıklı bir etkileşim içinde gerçekleşir. Neden-sonuç ilişkisinde yerleri değişse de bu etkileşim sürekli kendini üretir. Çünkü yereldeki katılımın önündeki engeller kalktıkça insanlar yakın çevresindeki sorunların çözülebildiğini görecekle ve bu da katılımı arttırabilecektir. Dolayısıyla yerel sorunlara yerel çözümler üretebilecek bir toplumsal kapasite gelişecektir. Katılıma sahip, karar verme süreçlerine aktif olarak iştirak eden birey, kararların alınmasında kendi payı olduğundan alınan kararlara uymamazlık yapamaz. Kararların alınmasında toplumsal bir konsensüsün olması kararın uygulanmasını kolaylaştırdığı gibi katılımcıların çevresine, topluma olan sorumluluk/aidiyet bağı kurmasını da sağlayabilir.

Yerel katılımın artması, bu bağlamda toplumsal sorumluluğun da artması anlamına gelebilir. Çünkü resmi bir görevlendirme olmadan yerel halkın kendiliğinden yerel sorunlarla ilgilenmesi sorumluluk bilinciyle ilgilidir. Yerel siyasetin işleyişinde

yerel çıkarlar belirleyici olsa da bu sorumluluk düşüncesi ortak aklın oluşumunda önemli bir potansiyele sahiptir. “Hemşehri” kavramının hukuki bir anlayıştan daha öte toplumsal bir anlayışla ele alınması ortak sorunlara, değerlere, düşüncelere sahip olanların bu sorumluluğunun gereğini yerine getirmesi anlamına da gelecektir. Yerel katılım, böylelikle siyasi haklarla sınırlı vatandaşlık kavramından daha geniş bir toplumsal alana açık olabilecektir.

Katılım kanallarının açık olması, yönetim karşısında vatandaşı ciddiye almak anlamına gelir. Yerel katılım yerel yönetimlerin izlediği karar süreçlerinde önemsendikçe; yöneten ve yönetilen arasındaki uzaklıklar azalabileceği gibi bu sert ikilik yumuşayacak ve aslında yönetilen de yönetim süreçlerine bir şekilde katılım sağlayacaktır. Açıkça katılım süreci, yereldeki seçilmişlerin yönetim anlayışını katı ve dışa kapalı olmaktan kurtarabilecektir.

Klasik kamu yönetiminin dışa kapalı ve gizliliği esas alan yönetim yapısının kilidini açabilecek alternatifler sunan yerel katılım; saydamlığı, dolayısıyla kamuoyu denetimini de sağlayabilir. Halkla yerel yönetim arasındaki enformasyon aşaması, yerel halkın yerel yönetimlerin karar süreçlerine ve uygulamalarına etkili katılımları ve onları bilinçli bir şekilde sorgulayabilmelerinin önemli bir unsurudur. Denetimin sağlanmasında ön koşul halkın bilgilendirilmesidir. Bilgi sahibi olmadan denetim sözkonusu olamaz. Bunun için de yerel yönetimlerden halka doğru işleyecek şeffaf bir bilgi kanalına ihtiyaç vardır. Yerel meclis ve encümen toplantıları, açıklık, katılım ve denetim araçlarının etkili kullanımlarını gerçekleştirir. Ancak bu amacın gerçekleşmesi için; kentlilere hemşehri girişimi yolu ile meclisi toplantıya çağırabilme olanağının sağlanması, yapılacak toplantıların yer, zaman ve gündemi konusunda onlara duyuruda bulunulması, imar planları kopyalarının dileyenlere ücreti karşılığında verilmesi, meclis salonlarında seyircilere yeterli yer ayrılması, meclis tutanaklarının yayınlanması, yerel halkın mecliste kentlerini ve kendilerini ilgilendiren konuların görüşülmesini talep edebilmelerinin kolaylaştırılması gibi uygulamaların hayata geçirilmesi önemli hale gelmektedir (Yalçındağ, 1995:26-27). Bu uygulamalar, konuya muhatap olanların alınan kararları denetleyebilmesini kolaylaştırır. Bu denetim geniş anlamıyla; idareye başvuru, yargısal denetim, kamuoyu denetimi ve baskı gruplarının denetimi gibi bir kapsama işaret eder.

Saydamlığın pratikteki önemi, denetimi ve hesap verilebilirliği sağlamaya yönelik olmasıdır. Zaten saydamlık kavramı katılım ve halk denetimi kavramları ile içiçe geçmiş durumdadır. Yönetimin karar verme ve uygulama süreçlerinde ne kadar saydamlık sağlanırsa, halkın denetimi de aynı oranda daha etkili olacaktır (Yalçındağ, 1995:26). Çoğulcu ve katılımcı demokrasilerin temellerinden biri yerel alanlardaki işlere halkın katılımı ve bu sayede yönetimi etkin bir şekilde denetlemesidir (Öner, 2001:57). Bu denetimi “...etkin kılmak için, bireylerin etkin bir örgütlenme bilincine sahip olmaları ve baskı grupları oluşturmaları gerekmektedir. Çünkü bireylerin tek başlarına yapacakları denetim, etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmeyeceği gibi, yönetimler tarafından ciddiye alınma ihtimalleri de azdır” (Coşkun, 1999:105). Katılım yoluyla yerel yönetim kuruluşlarının kararlarını etkileyen yerel topluluklar, denetimin etkinliğini artırarak yerel demokrasiye de gerçek niteliğini kazandırır (Sivrekli, 2001:34).

Yerel katılım imkan ve araçlarının genişlemesini, yerel demokrasinin güçlendirilmesi üzerinde somut takip edebilmek, yukarıda da ifade edilen katılım yollarına ve süreçlerine yakından bakmakla ilgilidir ama bunun izlenmesi o kadar da kolay olmayabilir. Burada katılımın nicelik boyutu daha belirgin karşımıza çıkarken nitelik boyutu daha bulanık görünür. Yani katılımın hangi düzeyde, hangi kurumsal yapılar içinde, hangi yöntemlerle gerçekleştiği rakamsal olarak çıkarılabilir. Buna karşın katılımın nitelik kısmının gelişimini, ancak siyasal kültür çalışmaları ortaya çıkarabilir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Yerelleşme, yerel toplulukların demokratik ve katılımcı bir anlayış içerisinde yerel karar mekanizmaları ile olan mesafesinin kapatılmasını önermektedir. Bu yaklaşım, yerelde demokratikliğin tabana yayılması gibi bir misyonu da içerir. Yerel demokrasinin kurumsallaşması ve sürdürülmesi için ise vatandaşların yönetsel/siyasal süreçlere katılımında bulunmaları gerekir. Yerel halk, yaşadığı yerin sorunları üzerine düşünceli, tartışmalı ve çözüm önerileri sunabilmelidir. Toplumsal duyarlılık halkın katılımını da gerekli kılar. Yerel yönetimlerin gelişim çizgisinde toplumun bu hassasiyeti önemli bir yere sahiptir.

Yerel demokrasinin gerçekleştirilmesinde yerel halk sadece seçmen olarak görülemez. Belli periyotlarla yapılan yerel seçimlerde yerel karar organlarını belirleyen halk, bu organların kararları üzerinde de etkili olmak istemektedir. Yani yerel katılım imkanlarının sağlanması talebi sözkonusudur. Bu katılımın anlamı, toplumun yerel karar verme süreçlerine yakınlaşması ve dolaylı/dolaysız bir karar aktörü haline gelebilmesidir. Katılıma bu pencereden bakacak olursak; söz konusu kavramın pasif yapısından ziyade aktif yapısı karşımıza çıkar. Yerel halk, yerel yönetimlerin her adımını takip edecek şekilde baskı mekanizmaları oluşturabilecek, karar süreçlerinin yönünü ve içeriğini değiştirebilecek katılımı sağlamış olacaktır.

Kent konseyleri, yerel meclisler, yurttaş kurulları vb bir çok yol ve yöntem toplumun katılımını sağlamak adına yasal kimliğe kavuşmaktadır. Bunların yerel demokrasinin gelişimine katkısı şüphesiz önemlidir. Ancak yerel katılımın genişlemesi ve toplumun karar mekanizmalarını etkileyebilmesi hukuki altyapının oluşturulmasıyla ilgili olduğu kadar siyasal kültürle de ilgilidir. Yerel katılım, yerel siyaset zemininde çıkarların dile getirilmesi, rekabet ve uzlaşma vb anlamlara da gelir. Bu zemine uygun gelişen siyasal kültür örgütlenme, katılım ve sonuçta demokratik mücadeleyi de içerir.

Gönüllülük esasına dayalı STK'lar bu misyonu yerine getirirken yerel yönetim süreçlerine dahil olarak yerel katılımı da sağlamış olmaktadır. Yönetişim, klasik anlamda hiyerarşik yönetim yapılarını daha yatay hale getirirken toplumun kendisini ve çevresini etkileyen kararlarda söz sahibi olması anlamına da gelmektedir.

Özerk yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesi, demokrasi ve yerinden yönetim ilkelerine önem verilmesi, bireyin yaşadığı toplumla bütünleşmesini ve toplumsal huzur ve istikrarı yakalamasını sağlayabilecektir. Katılımcı halkın karar süreçlerine etkide bulunabilmesi, sorumluluk alma, toplumsal ve yönetsel işleyişe yönelik aidiyet duygularının geliştirilmesi katılımın kalitesini, verimliliğini ve etkinliğini arttıracaktır. Katılım, uzun dönemde yerel demokrasiye güç verdiği gibi, devletin, yerel yönetimlerin işini kolaylaştırıcı bir özelliğe de sahip olacaktır.

Kaynakça

- Alkan, H. (2000). Karar alma süreçlerine katılım sistemleri açısından türkiye ekonomik ve sosyal konseyi. *Amme İdaresi Dergisi*. Cilt 33, Sayı:2, 57-77.
- Atay, C. (1999). *Devlet yönetimi ve denetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Balcı, Asım. (2003). E-Devlet: kamu yönetiminde yeni perspektifler, fırsatlar ve zorluklar. İçinde A. Balcı vd. (Eds.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Coşkun, A. V. (1999). Yerel yönetimler ve demokrasi. *Türk İdare Dergisi*, 422.
- Cotteret, J. M., & Emeri, C. (1991). *Seçim sistemleri*. (Çev. Ahmet Kotil). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çam, E. (1994). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çelik, Ç., & Usta, Sefa (2012). Demokrasi teorisi çerçevesinde katılım perspektifinden Türkiye’de yerelleşme çabalarının değerlendirilmesi. İçinde Ö. Önder, F. Kırıkk (ed.), *Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Çukurçayır, M. A. (2000b). *Yeni yönetim modeli arayışları çerçevesinde halkın yönetim süreçlerine katılım olanakları. Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, 1-2 Kasım 2000. TODAİE Yayını.
- Çukurçayır, M. A., & Eroğlu, H. T. (2008). Kent yönetiminde demokratik bir açılım olarak kent konseyleri. *1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 23-24 Ekim 2008. Sakarya Üniversitesi.
- DPT (2001). *8. Beş yıllık kalkınma planı, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Emrealp, S. (1998/2000). Yerel gündem 21 ve türkiye yerel gündem 21 projesinin tanıtımı. *Kültürel Değerlerin Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu Sempozyumu*, 3 Haziran 2000. *Yerel Gündem 21 Bilgilendirme Sempozyumu* 27 Şubat 1998. Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2000). *Demokrasi, laiklik, resmi ideoloji*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Eroğlu, C. (1999). *Devlet yönetimine katılma hakkı*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Göktürk, A., & Kavili, S. (2000, Kasım). Yerel gündem 21 ve katılım. *Yerel Yönetimler Sempozyumu*.
- Görmez, K. (1987). Mahalli idareler ve demokrasi. *GÜ İİBF Dergisi*, 3(1-2).
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Görmez, K. (2005). Küreselleşme ve yerelleşme. İçinde K. Görmez (ed.), *Küreselleşme ve yerelleşme*. Ankara: Odak Yayınevi.
- Göymen, K. (1999). Türk yerel yönetiminde katılımcılığın evrimi: merkeziyetçi bir devlette yönetişim dinamikleri. *Amme İdare Dergisi*. 32(4).
- Güran, S. (1993). *Hak arama özgürlüğünün iki boyutu*. Anayasa Yargısı.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset* (Çev. B. B. Özipek vd.). Ankara: Liberte Yayınları.

- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı siyasal katılım*. İstanbul: İÜ SBF Yayınları.
- Kapani, M. (1998). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Keleş, R. (1993). *Kent ve siyaset üzerine yazılar*. İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Keleş, R. (1995). Yerel demokrasinin neresindeyiz. *Yeni Türkiye*, 4.
- Koyuncu, B., & Coşkun, B. (2003). Yerel yönetimler ve yerel özerklik: modeller ve uygulamalar. İçinde A. Balcı (ed.), *Kamu yönetiminde çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Köseçik, M., & Karkın, N. (2004). İçinde A. Yılmaz, M. Ökmen (ed.), *Kamu yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Öner, Ş. (2001). Sivil toplum kuruluşlarının yerel demokrasi ve katılım algılamaları. *ÇYYD*, 10(2).
- Özbudun, E. (1975). *Türkiye'de sosyal değişme ve siyasal katılım*. Ankara.
- Özer, M. A. (2000). Yerel demokrasi, demokratik yerel yönetimler ve yerel yönetimlerin demokratikleşmesi kavramlarının tahlili üzerine. *Türk İdare Dergisi*, 426.
- Özer, M. A. (2012a). *Yeni kamu yönetimi*. Ankara: Barış Kitap.
- Özer, M. A. (2012b). Yönetimden yönetişime geçişte karar verme sürecinde yaşanan değişim. İçinde Ö. Önder, F. Kırışık (ed.), *Kamu yönetimi ve siyaset biliminde karar verme*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Schmidt, M. G. (2001). *Demokrasi kuramlarına giriş*. (Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Siverekli, E. (2001). Yerelleşme ve yerel demokrasi. *Belediye Dünyası*, 2(2).
- Tocqueville, A. de. (1994). *Amerika'da demokrasi*. (Çev. İ. Sezal, F. Dilber). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Toksöz, F. (1998, Şubat/2000, Haziran). Yerel gündem 21: il düzeyinde örgütlenme. İçinde *Kültürel değerlerin korunmasında yerel korunmasında yerel yönetimlerin rolü ve sorumluluğu sempozyumu / yerel gündem 21 bilgilendirme sempozyumu*. Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları.
- Türkbağ, A. U. (2002). Bir demokrasi klasiği: alexis de toqueville'de demokrasi kültürünün temel kurumları olarak yerel yönetimler. *Doğu Batı*, 1.
- Yalçındağ, S. (1995). Saydam ve dürüst belediyecilik. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 4(1).
- Yaşamış, F. D. (1993). Belediye reformu. *ÇYYD*, 2(2).
- Yaylı, H. (2012). Yönetimden yönetişime geçişte bir halk katılım yolu olarak halk konseyleri. İçinde Ö. Önder, F. Kırışık (ed.), *Kamu yönetimi ve siyaset biliminde karar verme*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Yıldız, M. (2002). Bir kamu politikası aracı olarak internet kafeler. *Amme İdaresi Dergisi*, 35(2).